

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Paratoi ar gyfer Bil y Gymraeg

Galwad am dystiolaeth: crynodeb o'r ymatebion

Dyddiad cyhoeddi: Gorffennaf 2017

Paratoi ar gyfer Bil y Gymraeg Galwad am dystiolaeth: crynodeb o'r ymatebion

Cynulleidfa

Cyrff cyhoeddus yng Nghymru; cyrff y trydydd sector yng Nghymru; cwmnïau y sector preifat yng Nghymru;; sefydliadau sy'n gweithio i hybu'r defnydd o'r Gymraeg; Comisiynydd y Gymraeg; partiön eraill â diddordeb a'r cyhoedd.

Trosolwg

Mae'r ddogfen hon yn crynhoi profiad a barn rhai o'r cyrff sydd eisoes yn gweithredu o dan safonau y Gymraeg, cyrff sy'n paratoi i ddod o dan y safonau, a rhai rhanddeiliaid eraill.

Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried yr ymatebion fel rhan o'r dystiolaeth i gynhyrchu cynigion polisi mewn Papur Gwyn i'w gyhoeddi dros yr haf. Nid yw'n fwriad gan Lywodraeth Cymru, wrth gyhoeddi'r ymatebion a dderbyniwyd, i ymyrryd na dylanwadu ar unrhyw benderfyniadau a wneir gan Gomisiynydd y Gymraeg na Thribiwnlys y Gymraeg.

Camau i'w cymryd

Dim – er gwybodaeth yn unig.

Rhagor o wybodaeth

Dylid cyfeirio ymholiadau am y ddogfen hon at:

Tîm Bil y Gymraeg
Is-Adran y Gymraeg
Llywodraeth Cymru
Parc Cathays
Caerdydd
CF10 3NQ

Ffôn: 0300 025 6052

e-bost: UnedlaithGymraegWelshLanguageUnit@llyw.cymru

Copiau ychwanegol

Mae'r ddogfen hon ar gael o wefan Llywodraeth Cymru yn <http://gov.wales/topics/welshlanguage/legislation-for-the-welsh-language/preparing-for-a-welsh-language-bill/?lang=cy>

ISBN digidol 978 1 78859 186 7
© Hawlfraint y Goron Gorffennaf 2017
WG31951

Cynnwys

Cyflwyniad	2
Cefndir	2
Dulliau ymgysylltu	2
Crynodeb o'r ymatebion ysgrifenedig	3
Y gyfundrefn Safonau	5
Gwerth ac effaith Safonau	5
Cyrff sy'n dod o dan y Safonau	8
Nifer a natur y safonau	8
Gwneud, gosod a gweithredu'r Safonau	10
Dehongli'r safonau a chodau ymarfer	13
Rhwystrau ymarferol	17
Costau cydymffurfio	19
Cwynion ac ymchwiliadau ymchwiliadau i dor-safon	20
Cosbau	23
Adolygu'r Mesur	24
Swyddogaethau rheoleiddio a hybu a hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg	25
Cyfrifoldebau Comisiynydd y Gymraeg	25
Pwy ddylai hybu a hyrwyddo'r Gymraeg?	32
Camau nesaf	40

Cyflwyniad

Cefndir

1. Yn ystod Cyfarfod Llawn yn y Cynulliad ar 18 Mai 2016 fe wnaeth y Prif Weinidog ymrwymo i geisio diwygio Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 (“y Mesur”) yn ystod y Cynulliad hwn.
2. Y Mesur yw'r fframwaith deddfwriaethol cyfredol ar gyfer y Gymraeg. Mae'r Mesur yn sefydlu swydd Comisiynydd y Gymraeg ac yn gosod y fframwaith ar gyfer Safonau'r Gymraeg.
3. Mewn datganiad datganiad llafar yn y Senedd ar 12 Gorffennaf 2016, nododd Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes :
“rwy'n awyddus i edrych eto ar y Mesur er mwyn sicrhau fod y sylfaen ddeddfwriaethol ar gyfer y dyfodol yn addas, yn gyfredol a hefyd yn sicrhau bod y broses o wneud a gosod safonau yn llai biwrocraidd.”
4. Cyhoeddodd Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes ddatganiad ysgrifenedig ar 31 Ionawr 2017 yn dechrau cyfnod o ymgysylltu anffurfiol gyda phartneriaid a rhanddeiliad. Roedd y datganiad yn gofyn am dystiolaeth am brofiadau o weithio o dan y drefn Safonau a sefydlwyd gan y Mesur, rôl Comisiynydd y Gymraeg, a threfniadau i hybu a hyrwyddo defnydd y Gymraeg. Daeth y cyfnod o ymgysylltu i ben ar 31 Mawrth 2017.
5. Gofynnodd Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes dri chwestiwn penodol:
 - Beth yw eich profiad neu farn o'r gyfundrefn Safonau? Hoffwn glywed yn arbennig am y prosesau o osod a gorfodi'r Safonau, a'ch profiad o weithredu neu baratoi i weithredu'r Safonau o fewn eich corff.
 - Mae rôl Comisiynydd y Gymraeg yn cynnwys swyddogaethau rheoleiddio a chyfrifoldebau am hybu a hyrwyddo defnydd yr iaith. Ydi'r balans yn gywir?
 - Beth yw eich profiad neu farn am y trefniadau presennol am hybu a hyrwyddo defnydd y Gymraeg. Hoffwn glywed yn arbennig eich barn am bwy ddylai fod yn gyfrifol am hybu'r Gymraeg, tra'n cadw mewn cof y dryswch all godi ble mae nifer o gyrrff yn gweithredu yn yr un maes.

Dulliau ymgysylltu

6. Defnyddiwyd tri dull gwahanol i gasglu tystiolaeth oddi wrth rhanddeiliaid a phartneriaid, sef:
 - galwad i rhanddeiliaid a phartneriaid gynnig tystiolaeth ysgrifenedig (35 o ymatebion);
 - cynhaliwyd tri gweithdy gyda chynrychiolwyr cyrff sydd yn dod o dan Safonau neu ar fin dod o dan Safonau a fynychwyd gan 49 o swyddogion;
 - cyfarfodydd unigol gyda dau gorff.
7. Adroddiad ar y dystiolaeth ysgrifenedig a gafwyd drwy'r alwad am dystiolaeth sydd yn y ddogfen hon.

Crynodeb o'r ymatebion ysgrifenedig

8. Derbyniwyd 35 ymateb ysgrifenedig i'r alwad am dystiolaeth. Mae'r ddogfen hon yn crynhoi'r ymatebion hynny ac yn nodi'r prif themâu a amlygwyd. Cafwyd ymatebion gan y cyrff canlynol:

Sefydliad	Nifer
Awdurdodau Lleol	10
Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent	
Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot	
Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr	
Cyngor Caerdydd	
Cyngor Dinas a Sir Abertawe	
Cyngor Gwynedd	
Cyngor Sir Ynys Môn	
3 Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw	
Cyrff cyhoeddus yn y sector Addysg	4
Colegau Cymru	
Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru	
Estyn	
Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd	
Cyrff cyhoeddus yn y sector Cyfiawnder	4
Comisiynydd Heddlu a Throsedd Dyfed Powys	
Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru	
Heddlu De Cymru	
Heddlu Gogledd Cymru	
Cyrff cyhoeddus yn y sector Iechyd	2
Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg	
1 corff am aros yn ddiennw	
Cyrff cyhoeddus eraill	2
Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth - Cymru	
1 corff am aros yn ddiennw	
Eraill	13
Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol	
Mentrau Iaith Cymru	
Mentrau Iaith Bro Dinefwr, Sir Ddinbych, Merthyr Tudful, Rhondda Cynon Taf, Sir y Fflint & Maelor	
Mudiad Meithrin	
Ateb	
Cymdeithas yr Iaith	
Dyfodol i'r Iaith	
Opera Cenedlaethol Cymru	
1 corff am aros yn ddiennw	

9. Nid yw'r ymatebion o anghenrhaidd yn cynrychioli profiad pob un corff sydd yn syrthio o fewn y categorïau uchod a rhaid cofio mai nid barn y cyhoedd a gasglwyd.

10. Roedd mwyafrif yr ymatebion wedi ymateb i'r tri chwestiwn yn eu trefn, ond roedd eraill wedi dewis ateb y cwestiwn cyntaf am brofiad neu farn am y gyfundrefn safonau yn unig.

11. Cafwyd cryn gorgyffwrdd rhwng y sylwadau ar gwestiynau dau a thri felly mae'r crynodeb hwn yn trin y themâu sydd yn codi o dan y ddau gwestiwn ar y cyd. Roedd y cwestiynau yn gofyn yn benodol am brofiad a barn sefydliadau, felly nid oes data meintiol wedi'i gasglu.
12. Cyhoeddir unrhyw ddyfyniadau yn yr iaith y cawsant eu cyflwyno gan ymatebwyr.

Y gyfundrefn Safonau

Cwestiwn 1 - Beth yw eich profiad neu farn o'r gyfundrefn Safonau? Hoffwn glywed yn arbennig am y prosesau o osod a gorfodi'r Safonau, a'ch profiad o weithredu neu baratoi i weithredu'r Safonau o fewn eich corff.

Gwerth ac effaith Safonau

13. Mae nifer o'r ymatebion yn dangos cefnogaeth i weledigaeth y Llywodraeth i greu miliwn o siaradwyr Cymraeg ac i'r egwyddor y dylai cyrff cyhoeddus yng Nghymru gynnig gwasanaethau yn y Gymraeg. O blith yr ymatebwyr sy'n gwneud sylwadau cyffredinol am y Safonau, mae'r mwyafrif helaeth yn cytuno gyda'r egwyddor o Safonau:

Mae'r Cyngor Sir yn croesawu'r egwyddorion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Cyngor Sir Ynys Môn

The Council fully supports the principle behind the standards.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-nedd Port Talbot

Most of the Standards have been implemented smoothly, building on the Welsh Language Scheme.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent

Mae Cyngor Gwynedd a hunaniaith¹ fel ei gilydd yn croesawu ymrwymiad a gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg, sef uchelgais i greu miliwn o siaradwyr erbyn 2050.

Cyngor Gwynedd

We agree with the principle of the Standards.

Awurdod Lleol am aros yn ddiennw

Mae'r newid i drefn y safonau wedi achosi newid gyda adrannau ac unigolion

Cyngor Caerdydd

Yn sicr mae'r safonau newydd wedi arwain at gynnydd sylweddol mewn argaeledd gwasanaethau Cymraeg mewn rhai awdurdodau lleol ac mae hyn yn rhywbeth i'w groesawi.

Cyngor Caerdydd

¹ Menter Iaith Gwynedd

The ethos of the Standards has meant promoting the language within the organisation has been positive.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

Bu'r safonau'n sbardun cryf ar gyfer hyrwyddo gwelliannau i'n gwasanaethau Cymraeg. Maent wedi darparu set ddefnyddiol o gyfarwyddebau er mwyn i ni allu arfarnu ystod ac effeithiolrwydd ein gwasanaethau Cymraeg. Maent wedi ein helpu i nodi meysydd penodol lle mae angen i ni wella cyfleoedd i staff ddefnyddio eu medrau Cymraeg. Hefyd, maent wedi darparu symbyliad ychwanegol i staff ymgymryd â hyfforddiant Cymraeg.

Estyn

Cefnogaf yr iaith Gymraeg ac unrhyw fodd i wella'r defnydd ohoni drwy Gymru, i'r eithaf. I'r diben hwn 'r wyf yn sicr bod y broses o sicrhau bod gofyn i wasanaethau i gydymffurfio'n llwyr a'r gofynion a amlinellir gan Safonau'r Gymraeg a sicrhau cydraddoldeb wrth ddarparu wedi bod, yn gyffredinol, o fudd i'r cyhoedd.

Comisiynydd Heddlu a Throseddau Dyfed-Powys

Mae angen hefyd gydnabod bod paratoi ar gyfer y gofynion newydd wedi rhoi cyfle i ail osod y Gymraeg a'i rôl mewn darparu gwasanaethau o safon yn ôl ar radar y sefydliad a chyfle i atgyfnerthu arferion da.

Heddlu Gogledd Cymru

The renewed commitment and thoroughness required by the standards has 'raised our game' and the level of prescription has got us to a good place.

Opera Cenedlaethol Cymru

Roedd y broses o fynd trwy'r Safonau yn gyfle i ni edrych ar ein holl allbwn Cymraeg o'r newydd. Er ein bod wedi gweithredu Cynllun Iaith ers 1998, roedd yn gyfle i wirio ein bod yn dilyn ein Cynllun ac roedd yn gyfle i ni edrych ar y bylchau, os oedd rhai.

Am aros yn ddiennw

Mae profiadau ein cleientiaid sydd wedi bod trwy'r broses gosod a thu hwnt wedi bod yn un positif – gan gynyddu hyder staff sy'n siarad Cymraeg a chodi ymwybyddiaeth o'r Gymraeg, a phwysigrwydd o ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Am aros yn ddiennw

14. Mae tri chorff yn nodi rhai amgylchiadau nad yw'r Safonau yn ymdrin â nhw ar hyn o bryd:

Nid yw'r safonau a osodwyd ar awdurdodau lleol yn unol a Mesur y Gymraeg 2011 yn cyfeirio yn benodol at ddarparu cymorth dysgu ychwanegol. Ni fu ymdrechion chwaith i osod safonau ar gyrff llywodraethau ysgolion.

Mudiad Meithrin

Cymerer, er enghraifft, sefyllfa lle mae rhywun yn gofyn am wasanaeth Cymraeg gan gorff dros gownter nad yw'n dderbynfa ... Ymhellach, yn achos yr heddlu, dim ond pan fo rhywun yn "cynorthwyo gydag ymholiad" neu "os yw un neu ragor o'r personau hynny wedi ei arestio" y mae gofyniad i ddarparu gwasanaethau wyneb yn wyneb yn Gymraeg.

Nid yw'r gyfraith bresennol yn gwarantu'n ddiamod hawl cyrff i weithio'n fewnol ac yn allanol yn y Gymraeg yn unig.

...nid oes hawl gan weithwyr cwmnïau, megis rhai bws, trên ac ynni, i ddysgu Cymraeg, na gorfodaeth ar y cyrff i roi polisïau yn eu lle er mwyn cynllunio'r gweithlu'n iawn.

Cymdeithas yr Iaith

Ystyriwn fod lle i gryfhau'r cyswllt rhwng gweithrediad y safonau a'r targed o filiwn o siaradwyr ac i'r perwyl hwnnw, byddai'n dda o beth ychwanegu cymalau i fonitro defnydd o'r gwasanaethau hynny sydd ar gael yn y Gymraeg fel rhan o ofynion y safonau.

Am aros yn ddiennw

15. Mae un sefydliad yn credu bod y Safonau yn wanach na'r trefniadau blaenorol:

Yr hyn a wna'r safonau yw gosod isafswm ar gyfer darpariaeth Gymraeg, a'r gwirionedd yw fod yr isafswm a osodir yn rhy isel i gyfarch ymrwymiad ac uchelgais cyffredinol Cyngor Gwynedd ar gyfer yr iaith Gymraeg.

Yn achos Cyngor Gwynedd, ble ystyriwyd y safonau fel isafswm, ac nad oeddent yn adlewyrchiad digonol o ymrwymiad y Cyngor tuag at y Gymraeg, er mwyn diogelu'r ymrwymiad hwnnw, bu'n ofynnol i'r Cyngor lunio a mabwysiadu Polisi Iaith o'r newydd er mwyn gwarchod uchelgais y Cyngor ar gyfer y Gymraeg, ynghyd â'r ymrwymiad i fanteisio ar bob cyfle i hyrwyddo'r Gymraeg.

Cyngor Gwynedd

16. Mae un corff yn gofyn beth yw mesur llwyddiant y safonau:

Nid yw'n glir beth a olygir wrth llwyddiant – ai mwy o siaradwyr neu lai o gwynion? Beth yn union ddylem ni fod yn ei fonitro i ddangos sut yr ydym yn gwella?

Gwasnaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

Cyrff sy'n dod o dan y Safonau

17. Dim ond un ymatebydd sy'n gwneud sylw ar y cyrff sy'n dod o dan y safonau:

Nid oes un banc nac archfarchnad yn darparu gwasanaeth Cymraeg cyflawn, ac nid yw datblygu gwasanaethau Cymraeg yn flaenoriaeth i'r un ohonynt. Nid yw cwmnïau'r sector breifat yn ymateb i'r ddyletswydd foesol sydd arnynt, felly mae'n rhaid rhoi dyletswydd gyfreithiol arnynt.

Cymdeithas yr Iaith

18. Mae'r ymatebydd hwn hefyd yn tynnu sylw at Faes Awyr Caerdydd a chwmnïau ar-lein megis Gumtree, Twitter a Trip Advisor.

Nifer a natur y Safonau

19. O blith y rhai sy'n cynnig sylwadau ar y mater hwn, mae nifer yn gwneud sylwadau ar nifer a manylder y Safonau, a'u hieithwedd:

Some of Standards relate to the same requirement and on this basis we feel there is scope for rationalisation.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent

The standards are very prescriptive in part but not in others. The language used is unclear. Should there be so many standards relating to a single area of work – e.g. meetings?

Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell Nedd Port Talbot

Compliance Notice – 172 Standards, repetitive in nature. Can be summarised to a 40 point action plan.

Awdurdod Lleol am aros yn ddi-enw

Mae dros 170 o safonau wedi eu gosod ... gellir crynhoi'r gofynion yma i mewn i lawer llai o safonau fyddai'n gwneud y rheoliadau'n llawer cliriach i'r cyhoedd ac i'r staff sy'n gweithredu'r safonau. Er enghraifft, nid oes angen 12 safon ar ateb y ffôn yn unig na chwaith 6 ar gyfer creu 1 adroddiad blynyddol er enghraifft.

Cyngor Caerdydd

A smaller set of more achievable standards would have a far bigger impact on the health board's ability to improve Welsh language service provision and will also encourage more staff engagement and overall compliance.

Bwrdd Iechyd am aros yn ddi-enw

Mae lle i wella ieithwedd y rheoliadau, er mwyn sicrhau fod nhw'n glir ac yn eglur i'r defnyddiwr.

Colegau Cymru

20. Mae nifer o'r ymatebion yn nodi ei fod yn anodd iawn i'r cyhoedd ddeall pa wasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg ac o'r herwydd nid yw eu hawliau yn glir:

Mae'n anodd iawn i'r dinesydd unigol yng Nghymru wybod pa rai yw ei hawliau iaith o ran y Gymraeg mewn ffordd y gellir ei deall yn rhwydd ac yn eglur.

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

We believe, that from a service user's perspective, the introduction of the Standards have meant uncertainty with who, what, where and when they can expect a Welsh language service. A simplified and clearer set of standards would have meant more organisations implementing the Standards sooner.

Awdurdod Lleol am aros yn ddi-enw

Nid ydynt yn hawdd i'r cyhoedd eu deall – sydd yn mynd yn groes i'r bwriad, nid yw'r safonau'n symleiddio'r broses i'r cyhoedd.

Gwasnaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

Mae'n annhebygol y bydd y siaradwr Cymraeg cyffredin yn gwybod eu manylion [yr hysbysiadau cydymffurfio], ac yn sgil hyn mae'n annhebygol fod y siaradwr Cymraeg cyffredin yn gwybod beth yn union yw ei hawliau.

Dyfodol i'r iaith

21. Mae un ymatebydd yn galw am fframwaith fyddai'n cynnig mwy o hyblygrwydd i gyrff i gytuno'r Safonau sy'n gymwys iddynt:

Byddai'n well gosod rhai Safonau Iaith Gymraeg drwy broses o ddeialog leol rhwng sefydliadau unigol a Chomisiynydd y Gymraeg. Mewn geiriau eraill, yn hytrach na'u gosod fel rheoliadau, hynny yw fel is-ddeddfwriaeth a phopeth ynghlwm wrth hynny o ran anhyblygrwydd a baich biwrocraidd, byddai modd cytuno ar ymrwymadau o'r fath i'r Gymraeg, yn debyg i lawer o'r ymrwymadau a wnaed o dan Gynlluniau Iaith Gymraeg, drwy eu negodi gyda Chomisiynydd y Gymraeg ac yna byddent yn ddarostyngedig i'w cymderadwyo gan y Gweinidog.

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

22. Mae dau gorff yn credu y dylid mabwysiadu egwyddor neu egwyddorion yn sail i'r gyfundrefn safonau:

Er nad fyddem ni am fynd yn ôl at gyfundrefn cynlluniau iaith, un o gryfderau'r gyfundrefn honno oedd y cymal safonol ynddyn nhw sef 'trin y ddwy iaith ar y sail eu bod yn gyfartal'. Roedd hyn yn creu disgwyliaid y byddai gan bob corff gynllun iaith statudol i wella eu darpariaeth Gymraeg dros amser.

Cymdeithas yr Iaith

We would welcome future legislation that affords organisations a degree of flexibility in their Welsh language provisions through a principle based-approach which recognises the different purposes and client groups of public authorities and, in particular, ones such as the ICO which operates in all four parts of the UK.

To illustrate this approach, one can look at the Data Protection Act 1998 (DPA), which is primarily based on eight principles but applies throughout all sectors of public administration and the wider economy. The DPA is no less complex in its application than the Welsh Language Act, and failure to comply can still result in legally-enforceable and effective regulatory action, but there is much greater scope for interpretation amongst practitioners. In addition, it successfully promotes the rights of individuals whilst balancing the practicality of service delivery, a balance that we feel the existing Welsh language legislation fails to achieve.

Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth - Cymru

23. Mae un corff o'r farn y dylid ysgogi cyrff i gyrraedd safon uchel:

Dylid creu marc safon y Gymraeg o fewn y sector gyhoeddus gydag ysgogiad i gyrraedd y marc safon gorau. Buasai hyn yn caniatáu Cynghorau i ddatblygu yn ôl eu gallu eu hunain gan roi neges gadarnhaol yn hytrach na beirniadol i ddatblygiadau'r Gymraeg.

Menter Iaith Rhondda Cynon Taf

Gwneud, gosod a gweithredu'r Safonau

24. Mae mwyafrif yr ymatebion yn cynnig sylwadau ar y mater hwn. O blith y rheiny, mae sawl yn nodi hyd y broses ac mae'r rhan fwyaf o'r farn bod y gyfundrefn yn un fiwrocraidd:

The whole process itself has been a protracted and unnecessarily arduous one; bureaucratic and time consuming, for officers, members as well as the Commissioner and her staff.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell Nedd Port Talbot

Bu'r gwaith paratoadol ar gyfer safonau'r Gymraeg ar Gyngor Gwynedd (yn yr un modd a sefydliadau cyhoeddus eraill) yn feichus hefyd, gyda'r angen am:

- *hunan-asesiad*
- *ymateb i ymgynghoriad ar y safonau drafft*
- *Ymchwiliad Safonau (holiadur 136 cwestiwn)*
- *ymateb i'r ymgynghoriad ar y Polisi Gorfodi Comisiynydd y Gymraeg*
- *ymateb i'r ymgynghoriad ar yr hysbysiad cydymffurfio drafft*
- *derbyn 151 Safon yn yr hysbysiad terfynol*

Mae'r broses o sefydlu'r safonau yn y llu wedi bod yn hir ofnadwy. Ionawr 2015 cawson ni'r holiadur cychwynnol, ac mae e wedi cymryd dros 2 flynedd i'r safonau dod i'w grym.

Corff cyhoeddus am aros yn ddiennw

Roedd y broses o osod a gorfodi'r safonau yn orfiwrocraidd, yn enwedig yn ystod y cyfnod ymgynghori. Ar ben hynny, roedd natur yr iaith a ddefnyddiwyd yn y dogfennau ymgynghori yn golygu nad oedd y cyfarwyddbau'n hygyrch ac yn hawdd i'w deall bob tro.

Estyn

WNO found the initial investigation by WLC into their current Welsh language provisions to be cumbersome and prescriptive. WNO was presented with a questionnaire of some 30 pages, with a covering letter from the WLC informing them that a response was invited by a certain deadline. The letter also informed WNO that WLC would in any case be conducting its 'own investigation into WNO's current Welsh language provision and practices'. This statement appeared rather overbearing, and was somewhat disheartening as management contemplated filling the 30 page questionnaire.

Opera Cenedlaethol Cymru

25. Mae un ymatebydd o'r farn bod datblygu'r Safonau yn y modd hwn, er yn llafurus, wedi bod yn bositif:

Mae proses Swyddfa'r Comisiynydd wrth ddatblygu'r Safonau wedi bod yn drwyadl iawn. Mae'n cynnwys cyfleoedd i sefydliadau gyflwyno sylwadau ar y Safonau drafft ac ar eu Hysbysiad Cydymffurfio drafft. Mae cyfleoedd o'r fath yn hanfodol ac i'w croesawu, ond mae nifer a chymhlethdod y Safonau'n golygu bod y broses o ymateb yn eithaf llafurus ac yn cymryd llawer iawn o amser. Mae'r broses hefyd yn cynnwys rhai cyfleoedd am drafod uniongyrchol gyda Swyddfa'r Comisiynydd ac mae hyn yn cael ei groesawu'n fawr.

Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru

26. Yn ôl rhai ymatebwyr, mae'r gyfundrefn Safonau yn golygu bod cyrff yn canolbwyntio ar gydymffurfio â phroses yn hytrach na gwella gwasanaethau:

Baich arall yn sgil y safonau yw'r angen i brofi a chofnodi'r modd yr ydym yn cydymffurfio gyda'r safonau, mewn cyfnod lle bo adnoddau yn brin. Mae hyn yn codi'r cwestiwn pa werth gwirioneddol y mae'n ychwanegu o safbwynt gwella ansawdd, arlwy ac argaeledd gwasanaethau Cymraeg i'r dinesydd?

Enghraifft o hynny yw fod nifer o'r safonau yn y maes polisi yn disgwyl i gorff fedru tystiolaethu y modd yr ydym yn prif-ffrydio'r Gymraeg. Gallai hynny arwain at yr angen i Gyngor Gwynedd ddogfennu pethau mewn ffyrdd nad

ydym wedi arfer a gwneud hynny er mwyn dangos ein bod yn cydymffurfio â'r safonau polisi. Mae creu cyfundrefn er mwyn bodoloni'r rheoleiddiwr sydd ddim, mewn gwirionedd, yn ychwanegu gwerth i ddinasyddion, yn groes i egwyddorion Cyngor Gwynedd.

Cyngor Gwynedd

We have become more focussed on process rather than being focussed on implementation, promotion and facilitation.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent

Y perygl o ganolbwyntio ar yr ochr rheoleiddio yn unig yw bod modd cynnig llawer llai o weithgareddau a gwasanaethau Cymraeg heb dorri safon benodol... Gan fod y Comisiynydd ond yn edrych ar ba safonau sydd wedi cael eu torri mae'n ddealladwy efallai fod rhai swyddogion a sefydliadau ond yn edrych ar gydymffurfiaeth yn hytrach na pha wasanaethau Cymraeg dylid eu cynnig.

Cyngor Caerdydd

Mae perygl o golli ffocws ar y darlun mwy, sef darparu dewis iaith go iawn a cheisio hybu mwy o ddefnydd o'r iaith o fewn bywyd beunyddiol oherwydd yr angen i gadw cofnodion 'manwl i fodloni gofynion adrodd yn unig.

Heddlu Gogledd Cymru

Efallai bod rhai sefydliadau wedi gorfod gweithio'n galetach yn sgil cyflwyniad y Safonau ond i'r sefydliadau hynny sydd wedi bod yn gydwybodol a chyson wrth gyflwyno gwelliannau mae cyflwyniad y safonau wedi golygu colli momentwm gan eu bod wedi golygu defnyddio llawer o egni ac adnoddau i'w mabwysiadu – mae'n teimlo fel ein bod yn dod allan o dwnnel hir a bod ychydig o oleuni i'w weld ac y gallwn ddechrau meddwl yn bositif eto a pharhau gyda'r momentwm ond does dim cefnogaeth ar gael i'n galluogi i wneud hyn yn effeithiol.

Gwasnaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

27. Mae dau gorff yn gwneud sylw ar y rhannu cyfrifoldebau rhwng Llywodraeth Cymru a'r Comisiynydd wrth wneud a gosod Safonau:

The fact that the regulations were written and agreed by Welsh Ministers and regulated by the Commissioner has added to the frustration experienced by Councils.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

Yn wir, yn hytrach na dilyn casgliadau annibynnol Comisiynydd y Gymraeg, mae gweision sifil wedi cyfyngu hawliau iaith oherwydd lobbio unigol gan gyrff sy'n dod o dan y Safonau. Mewn nifer o achosion, ymddengys bod y gweision

sifil a'r cyfreithwyr yn anghofio bod modd amrywio'r Safonau drwy hysbysiad cydymffurfio'r Comisiynydd os oes angen, yn hytrach nag yn y rheoliadau eu hunain.

Cymdeithas yr Iaith

28. Ffactor arall y cyfeirir ato gan rai o'r cyrff sy'n dod o dan y Safonau yw bod herio Safonau yn yr hysbysiad cydymffurfio wedi arwain at wahaniaethau rhwng cyrff mewn ardaloedd daearyddol tebyg:

The Standards, in their naming were seen as a way of building on the Council's Welsh Language Schemes and moving towards a common standard of Welsh language services delivered throughout Wales, albeit taking some authorities more time to reach the desired level, again due to demographics and workforce skills.

We are now at a stage where, in South East Wales, each Council's Compliance Notice varies greatly due to individual challenges put forward.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

At the present moment, 7 of the 22 LAs (over 30%) have not yet had their compliance notice finalised. As a result, those LAs which have agreed their notices – in general those who are doing their utmost to comply – are in more of a position to be criticised. This is hardly a level playing field!

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

Mae trefn y safonau hefyd yn golygu fod rhaid 'herio' safonau er mwyn derbyn eithriadau penodol neu ychydig o eglurdeb pellach ynglŷn â'r gofynion, ac mae hyn wedi arwain at ddiffyg 'safon' ar draws sectorau a rhanbarthau. Mae'r system wedi gwobrwyo'r sefydliadau sydd wedi herio fwyaf. Dylai'r drefn ganiatáu hyblygrwydd i'r Comisiynydd ddyrannu diwygiadau i'r safonau i bob sefydliad wrth adnabod materion/problemau systematig ar draws sectorau cyfan.

Cyngor Caerdydd

Mae'r term Safon yn golygu bod safon, fodd bynnag, mae rhai awdurdodau lleol wedi herio geiriad / dehongliad rhai Safonau ac wedi cael eithriadau. Mae'n ymddangos bod y Safonau yn cael eu gweithredu yn anghyson ar draws Cymru oherwydd yr eithriadau hyn rhwng sefydliadau.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

Dehongli'r Safonau a chodau ymarfer

29. Mae mwyafrif yr ymatebwyr yn teimlo bod y Safonau yn gallu bod yn anodd i'w dehongli ac mae beirniadaeth o'r diffyg cyhoeddi codau ymarfer, rhannu arfer dda, a rhannu gwybodaeth ac esboniadau am benderfyniadau gan y Comisiynydd:

There was little forthcoming advice, guidance and detail in relation to the interpretation of the Standards and the expectation of WLCO... Whilst the Policy Team has made every effort to interpret the Standards and advise accordingly, the implementation is the responsibility of all 3,500 staff overseen by the management. This is a challenge given that the service areas will interpret the relevant standards differently.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent

It has been difficult to obtain effective guidance throughout the process, any request has been met with a referral to the legislation/Welsh Government or that help cannot be provided due to the regulatory nature of the Commissioner's role.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-Nedd Port Talbot

The reluctance of the Commissioner to issue Codes of Practice, statutory under the Welsh Language (Wales) Measure 2011 has meant the interpretation of the requirements varies from Council to Council, and more so down to officer level.

Although the Commissioner has offered general guides on specific service delivery aspects, the interpretation of each standard is what all authorities have been seeking.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

Where we have requested clarification or an explanation of a detail within a standard, we have received excerpts from the Legislation.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

In order to increase consistency and transparency, the council would like to see the Commissioner publish more information on the website to promote shared understanding. For example, when clarity is given on a particular standard, this should be published on the website so that all organisations adhering to the same standard are party to the same level of detail at the same time. The council would like to see this extended to the outcome of investigations – together with any advice/resolutions – to prevent the same or similar complaints from being received elsewhere and to improve practice across Wales.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

The Register of Complaints which the OWLC publishes in line with the legislation does not really contain enough detail for it to be of any use either for members of the public to review what has happened or for other WLOs to compare with their own experience.

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

It is clear that there is ambiguity in the Standards with each Force interpreting some Standards differently. This leads to a lack of consistency across the policing service and therefore has the potential to cause confusion to the public. It would have therefore been beneficial to each force if they had been issued with guidance notes outlining the Commissioner's expectations for each Standard. Such guidance would also have reduced the demand on the Commissioner's Team in dealing with a myriad of queries from each force.

Heddlu De Cymru

Basai sefydlu'r gofynion newydd yn llawer haws pe bai mwy o ganllawiau, nodiadau cyngor a thempledi generig ar gael i sefydliadau er mwyn cynorthwyo'r broses o ymateb i anghenion y Safonau. Er enghraifft basai'n ddefnyddiol i sefydliadau dderbyn templed ar gyfer cynhyrchu adroddiad monitro.

Heddlu Gogledd Cymru

Mae sefydliadau unigol wedi cael eu gadael i geisio bod yn rhagweithiol wrth rannu arferion da sydd mewn perygl o fod yn achlysurol ac ad hoc – roedd Bwrdd yr Iaith yn gwneud hyn yn effeithiol ond rydym wedi colli hyn ac o ganlyniad nid yw'r broses o rannu arferion sy'n gweithio'n dda wedi bod yr un mor llwyddiannus.

Gwasnaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

Byddai'n cam cadarnhaol pe byddai'r Comisiynydd yn gallu nodi a rhannu arfer dda yn well ar draws sefydliadau sy'n wynebu heriau tebyg. Byddai hyn yn helpu i feithrin mwy o ewyllys da ac agweddau cadarnhaol at y Gymraeg hefyd.

Estyn

Mae angen cynghori cyrff drwy'r broses, enwedig rhai sy'n newydd i ddwyieithrwydd. Mae peidio gelyniaethu ar y broses o weithredu'r safonau yn hanfodol i lwyddiant yr iaith yn y dyfodol.

Colegau Cymru

30. Mae rhai ymatebion yn cynnig enghreifftiau penodol ble mae dehongli'r Safonau yn creu amwyster:

One small example – our extensive use of social media, video content and other downloads became an area of focus: what would we need to do about 'archive' content that was not available bilingually? There was simply not enough time or money to 'retro-fit' some of this content bilingually, but removing it seemed perverse as it made our available content less 'rich'.

Opera Cenedlaethol Cymru

Our Wales office does not have a reception service as we are not an open office in the traditional sense of being open to the public. However, standards relating to a reception service have been imposed on the ICO, along with other standards that suggest some form of publicly-available office. This has understandably led to confusion within the ICO Wales office as to how we are to comply.

Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth - Cymru

For example, standard 69 relates to official notices. The definition of an "official notice" at paragraph 41 of Part 3 is circular. It states that an "official notice" means any notice that a body publishes to inform persons about service delivery activities or changes to service delivery activities, but does not include official notices prescribed by an enactment. Should this be revised to state any notices prescribed by an enactment?

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-nedd Port Talbot

31. Mae rhai ymatebwyr yn nodi nad yw hi'n glir sut mae'r Safonau yn ymdrin gydag allanoli gwasanaethau a gweithio mewn partneriaeth gydag awdurdodau eraill i ddarparu gwasanaethau:

Ar lefel cydweithio, mae ar brydiau'n anodd ar lefel ymarferol pan fo cyrff cyhoeddus cyfagos wedi'u heithrio o rai Safonau neu sydd ddim eto wedi derbyn Hysbysiad Cydymffurfio Terfynol. Gall hyn greu diffyg cytundeb am yr angen i ddarparu rhai dogfennaeth yn ddwyieithog neu gynnal cyfarfodydd llesiant trwy'r Gymraeg heb wasanaeth cyfieithydd.

Cyngor Sir Ynys Môn

There is much confusion as to the status of partnerships (formal and informal), joint initiatives and arm's-length bodies... It seems that decisions made by these groupings are not necessarily subject to any set of standards – but implementation by their constituent bodies would be subject to each one's individual set of standards (where they exist) – potentially requiring 4 or more slightly different interpretations (including possibly none).

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

Mae gwasanaethau cyhoeddus bellach yn fwy ymwybodol o fuddion cydweithio – ond nid yw'r safonau'n manteisio ar hyn. Dylai fod mwy o synergedd rhyngddynt (h.y. yr un safonau yn hytrach na rhai gwahanol) i hwyluso cydweithio a chynnig mwy o gyfarwyddyd (rhannu arferion gorau).

Gwasnaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

Mae'r elfen gynyddol o sefydliadau yn dod ynghyd i ddarparu gwasanaethau, neu'n allanoli gwasanaethau cyhoeddus, yn gofyn am arweiniad a chefnogaeth arbenigol gan Gomisiynydd y Gymraeg i arfogi sefydliadau cyhoeddus i wneud penderfyniadau ystyrlon am y modelau amgen o ddarparu

gwasanaethau cyhoeddus fyddai hefyd yn gyfrwng i ddiogelu'r Gymraeg, a pha fodlau amgen (os o gwbl) fyddai'n gynwysiedig o dan Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae risg amlwg i'r Gymraeg os nad yw consortia, a modelau eraill a sefydlir i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus, yn ddarostyngedig i'r Safonau Iaith.

Menter Iaith Sir y Fflint a Maelor

32. Mae dau gorff yn nodi nad yw'n glir beth yw'r gofynion o ran cyrff sy'n gweithredu y tu hwnt i ffiniau Cymru:

Pryderwn fod geirio hysbysiadau cydymffurfio asiantaethau sy'n gweithio ar draws y DU i nodi bod angen sicrhau darparu 'gwybodaeth ar gyfer Cymru yn unig' yn Gymraeg yn golygu na fydd sicrwydd y bydd yr holl ddogfennau a gwybodaeth sydd yn berthnasol i Gymru, a ddarperir gan asiantaethau megis Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth, ar gael yn Gymraeg gan ei fod hefyd yn berthnasol i wledydd eraill y DU.

Mudiad Ysgolion Meithrin

Rhwysterau ymarferol

33. Yn ôl nifer o'r cyrff sy'n dod o dan Safonau neu ar fin dod o dan Safonau, mae problemau ymarferol wrth geisio cydymffurfio â'r Safonau:

There are some areas of recognised shortfall of Welsh speakers where dealing with the public is a requirement to some degree or other. There is little or no external Recruitment taking place at the moment into LAs. As a result, the option is not available to recruiting into new positions to redress this. The main source for fulfilling vacant positions is as a result of redeployment of existing staff whose current roles are going and their Welsh language skills may not be a perfect match for the available posts. It is not an option to make these members of staff redundant and then to recruit someone specifically because of their Welsh language skills.

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

Staff profile is a challenge for us i.e. with only around 40 fluent Welsh speakers and a lack of staff with language ability in the areas most needed i.e. receptions etc... Equally 'confidence' to develop language skills is also a significant challenge. We are encouraging staff to take up the language, however the 'mystery shopper' approach and the punitive sanction and threat of fines for non-compliance, leaves many officers too scared to say something in Welsh, in case they say it wrong.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent

The council employs 3,257 members of staff and only 2.7% speak, read or write in Welsh. The council conducted a survey of these employees to ascertain whether they would be prepared to assist non-Welsh speaking

colleagues. Only 41 were prepared to assist. The feedback was that Welsh speakers did not feel confident enough to provide translation support or to converse in Welsh in a business context.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

Mae hefyd yn gadael bwlch o ran sut mae cyrff cyhoeddus yn gallu dylanwadu ar sefydliadau eraill, ac yn enwedig felly drwy gytundebau trydydd parti. At hyn, mae eithriadau sydd wedi eu caniatáu i rai safonau, neu'r ffaith bod rhai Cynghorau wedi eu heithrio o rai safonau sylfaenol, yn golygu na ellir ar brydiau cael cytundeb ar rai materion allweddol.

Cyngor Gwynedd

The level of work required to comply with the Standards has resulted in little or no time to promote the use of the language, within our organisation. We now rely on the work of external organisations, such as Mentrau Iaith, to promote the use of the language socially on our behalf.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

There are 24 solicitors and barristers employed within the Authority's Legal Services, one of whom feels competent enough to use their Welsh language skills for business purposes but only in their own areas of specialism. There is only one Welsh speaker in the Authority's Licensing Section and that person is not a licensing officer. There are no staff within the Procurement Team who have Welsh language skills... In terms of availability in the general market of solicitors who are Welsh spoken or sufficiently skilled in Welsh, it is only recently that the Welsh language has been used for legal education and then only in limited form. Welsh speaking lawyers are not available in sufficient numbers or in sufficient areas in order to provide a full range of services through the medium of Welsh.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-nedd Port Talbot

Un maes sydd yn peri pryder mawr i fy sefydliad i yw gweithredu'r gwasanaethau a gyflwynir ar ein rhan (gwasanaethau wedi'u comisiynu). Gan fod nifer o'r gwasanaethau y byddaf yn eu comisiynu yn arbenigol iawn o ran natur, yn perthyn i faes gweinyddu cyfiawnder neu ddarparu cefnogaeth i ddiodefwyr troseddau, a chan fod y pwll o gyflawnwyr sydd ar gael eisoes yn eithaf cyfyng, y mae hi'n bosib y byddai mynnu iddynt fedru rhoi gwasanaeth llwyr ddwyieithog yn lleihau'r pwll yn fwy fyth yn ogystal ag effeithio'n negyddol ar broses dendro gystadleuol a'n gallu i ddarparu rhai o'r gwasanaethau unigryw hyn.

Comisiynydd Heddlu a Throsedd Dyfed-Powys

Whilst preparatory work had been undertaken in advance of the final compliance notice, this short timescale for implementation has placed a great deal of pressure on the Force to ensure it is fully compliant with the standards.

Heddlu De Cymru

Mae gennym bryderon y bydd rhai o'r Safonau newydd yn anodd i ni eu cyrraedd, naill ai am nad ydynt wir yn berthnasol i'n gweithgareddau penodol, neu oherwydd y byddant yn rhy feichus i sefydliad cymharol fach fel CCAUC.

Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru

We simply do not have, and nor are we likely to be able to recruit, the number of Welsh speakers required for us to provide Welsh language support continuously for Welsh speaking service users.

Bwrdd Iechyd am aros yn ddiennw

The health board cannot monitor the implementation of the standards across such a large, diverse, multidisciplinary organisation. Thousands of interactions between staff and service users takes place each day, across a wide variety of helathcare settings. This would require another level of bureaucracy to police and monitor, therefore, the health board cannot measure and guarantee compliance with the standards at all times. The only way the health board would know if a standard has been breached would be as a result of a complaint or feedback stating so.

Bwrdd Iechyd am aros yn ddiennw

Mae'n annhebygol fod gan bob un o awdurdodau lleol Cymru, neu gyrff cyhoeddus eraill, arbenigwyr ym maes sosioieithyddiaeth a fyddai'n gallu llunio cynllun hyrwyddo effeithiol.

Dyfodol i'r Iaith

Costau cydymffurfio

34. Mae sawl ymateb yn nodi costau cydymffurfio:

It has been a real challenge for elected members who are making difficult decisions to cut services and reduce budgets, whilst having to agree budgets to implement the Welsh Language standards.

Further the timing around the introduction of the Standards has been unfortunate given the significant changes in legal frameworks that affect how the council delivers services. The timing of the introduction of the Standards has been unhelpful as they came when the Local Authority was making every effort to understand and respond to the new legislative and policy framework requirements in relation to Future Generations Act, Social Services and Wellbeing Act, Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual

Violence Act etc. Thus the Local Authority like every other in Wales has been under a significant and enduring bureaucratic burden.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent

In the case of in-house developments, there is no real problem in designing systems which are compliant with our standards... In such cases, providing for a Welsh language processing option may need a work-around or some expensive customisation, neither of which are an easy option. It would help if some further leverage were available at a national level to try to ensure that fully bilingual software is available.

Cyngor Sir a Dinas Abertawe

O ran cyfieithu a dogfennau, hoffem weld sefyllfa lle mae pob dogfen gyhoeddus ar gael yn Gymraeg a Saesneg ar draws pob sefydliad yng Nghymru, ond rhaid blaenoriaethu adnoddau cyfieithu. Mae gofynion safon 41 yn benodol yn golygu ein bod yn cyfieithu hyd at 60 mil o eiriau pob mis ar gyfer cofnodion is-bwyllgorau.

Cyngor Caerdydd

Dyhead yr Heddlu ydy cydymffurfio â gofynion Safonau'r Gymraeg yn llawn. Ond, mae amseriad cyflwyno'r Safonau wedi bod yn hynod anffodus gan feddwl am yr heriau ariannol sydd wedi wynebu'r Heddlu a'r angen i wneud arbedion sylweddol.

Heddlu Gogledd Cymru

Rhaid cofio mae lleiafrif yw'r siaradwyr Cymraeg yng Nghymru ac felly mae angen ystyried y ffordd o integreiddio a chyfathrebu neges bositif am y datblygiad gyda rheini sydd ddim yn siarad Cymraeg. Enwedig gan fod cost ychwanegol o weithredu'r safonau ynghlwm.

Colegau Cymru

The standards have hugely increased our expenditure on translation services and we are reviewing how best this can be managed in future... We currently expect the cost of reaching compliance in the current financial year to be up to £40,000. We have budgeted £20,000 for next year too. This does not include the considerable internal staff time involved. These are large sums of money for a charitable organisation (such as WNO) to find.

Opera Cenedlaethol Cymru

Cwynion ac ymchwiliadau i dor-safon

35. Mae bron pob ymateb yn cynnig sylwadau ar y broses gwynion, gyda barn gref gyffredinol bod y broses yn rhy hir a chymleth.

Yn achos cŵyn iaith, os aiff achwynydd yn uniongyrchol at Gomisiynydd y Gymraeg, nid yw'r sefydliad yn cael cyfle o gwbl i ymateb i'r gŵyn na'r achwynydd, gan fod y Comisiynydd naill ai'n ymchwilio i'r gŵyn yn uniongyrchol ei hun, neu os tybia nad yw'r gŵyn yn un ddilys ond bod tystiolaeth ddigonol o ddiffyg ar sail y sefydliad, gall y Comisiynydd ddefnyddio hynny fel sail i gynnal ymchwiliad beth bynnag... Mae arafwch y broses o gynnal ymchwiliad gan Gomisiynydd y Gymraeg hefyd yn dibrisio gwerth y broses a'r gyfundrefn i'r sefydliad, ond yn bwysicach fyth i'r achwynydd.

Cyngor Gwynedd

Mae angen diwygio'r broses gwyno a gorfodi a symud i drefn tebyg i'r ombwdsman lle caiff cwynion eu cyfeirio i'r rheoleiddiwr dim ond pan nad yw'r sefydliad wedi delio â'r mater yn ddigonol. Hyd y gwyddwn, nid yw'r ombwdsman yn ymgymryd ag ymchwiliad sy'n para 4 mis neu'n fwy ar sail 1 twît... Y drefn ymchwilio yw

- 1. Sefydliad yn dilysu*
- 2. Sefydliad yn rhoi sylwadau ar y cylch gorchwyl*
- 3. Sefydliad yn darparu tystiolaeth*
- 4. Derbyn ac ymateb i'r penderfyniad arfaethedig*
- 5. Derbyn y pernderfyniad terfynol*

Mae'r broses yn cymryd o leiaf 3-4 mis, waeth pa mor syml yw'r gŵyn / ymchwiliad, ac mae angen i'r sefydliad ddarparu 5 ymateb i bob cwyn. Nid yw'r weithdrefn hon yn gynaliadwy.

Cyngor Caerdydd

The complaints process is extremely long-winded and involved. It is recognised that this is in many ways a result of the regulations governing the process, and the fact that there are opportunities for resolution at various points – but it would be preferable if complainants could be referred in the first instance to the body involved to allow a resolution/explanation.

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

This current heavy handed approach slows down a resolution to the complaint and impacts negatively on the goodwill within the organisation.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Castell Nedd Port Talbot

Mae'r broses yn fiwrocrataidd iawn ac mewn rhai achosion rydym wedi gallu datrys y mater yn gyflym iawn, ond yn parhau i fod yn rhan o broses ymchwiliad am yr hyn sydd wedi dod yn ôl-weithredol am fisoedd lawer.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

The Commissioner continued to investigate what she deemed an invalid complaint, without opening dialogue with us, and providing an opportunity for us to consider the 'complaint' internally using our well-established complaints procedure rather than embark on a lengthy and time-consuming investigation.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent

Mae'r broses o ddatrys camgymeriadau bach ar y cyfan i weld yn hirfaith ac yn cymryd gormod o amser i'w ddatrys. Mae prosesau hir a chostus yn ffordd arall o droi'r cyhoedd a sefydliadau yn erbyn yr iaith.

Colegau Cymru

Rhaid cwestiynu hefyd a yw amserlen a phroses mor fiwrocraidd (sydd wedi ei gosod yn y Mesur) yn annog pobl i gwyno am ddiffyg gwasanaeth Cymraeg, ac argyhoeddi'r achwynydd y bydd gwasanaeth Cymraeg ar gael yn sgil gweithredu'r ymchwiliad? O wybod am rai sydd wedi cyflwyno cwynion fel unigolion, roedd y broses yn un hir, cymhleth, anodd a diflas, heb ganlyniad, er eu bod 'dan ystyriaeth' ers amser.

Menter Bro Dinefwr

36. Mae'r mwyafrif helaeth o'r ymatebion o'r farn y dylai cwynion fynd at y corff ei hun yn y lle cyntaf.

The council would like to see this focus on local resolution of complaints being adopted in relation to implementation of the Welsh language standards. We strongly believe that all complaints should be investigated locally in the first instance though the use of corporate complaints procedures and only if this is not possible should they be escalated to the Commissioner.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

Mae proses y Comisiynydd o ymdrin â chwynion hefyd yn peri anhawster ac yn annheg i'r sefydliad ac i'r achwynydd. Y mae proses cwynion Comisiynydd y Gymraeg yn sylfaenol wahanol i drefniadau'r Ombwdsman Gwasanaethau Cyhoeddus, gan nad yw'r sefydliad yn cael y cyfle cyntaf i ymateb i'r achwynydd ac unioni'r cam a wnaethpwyd, gan alluogi'r sefydliad i roi trefniadau amgen mewn lle i sicrhau na ddigwydd eto.

Cyngor Gwynedd

Byddai'n haws i feithrin neges gadarnhaol am yr iaith ar draws y sefydliad os oedd y broses fewnol yn ein galluogi i ddatrys materion ar y cyfle cyntaf. Gall llawer o faterion fel camgymeriadau sillafu syml gael eu cywiro yn gyflym iawn.

Awdurdod Lleol am aros yn ddienw

The investigation into complaints is both unnecessary and lengthy, and could easily be rectified by treating Welsh language complaints in the same manner as any other complaint, through the Corporate Complaints procedure where the intervention of the Commissioner as the Ombudsman would better deliver the positive and often instant results for customers.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

Byddai'n adeiladol ystyried sut byddai modd sicrhau fod corff yn cael y cyfle i ddatrys cwyn yn y lle cyntaf, cyn i'r Comisiynydd ymyrryd. Byddai gofyn i'r corff ymchwilio a chynnig datrysiad trwy eu trefn gwyno fel cam cyntaf yn dilyn trefn debyg gan sefydliadau eraill megis Swyddfa'r Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus.

Am aros yn ddiennw

37. Mae un ymatebydd yn nodi'r budd allai ddeillio o newid y drefn gwynion:

Mae'n debyg byddai newid i'r broses o ymdrin â chwynion yn gallu rhyddhau adnodd y Comisiynydd i rannu arfer da a llwyddiannau o weithredu'r safonau, sydd yn faes a allai fod yn ddefnyddiol.

Am aros yn ddiennw

38. Mae un corff yn lleisio barn gwahanol:

Mae'r broses fel y'i gweithredir gan y Comisiynydd yn golygu bod angen i'r unigolyn dderbyn cam (yn ei olwg/golwg), cwyno i sefydliad am y cam, aros nes cael ateb, yna, os yw'r ateb yn anfoddhaol, mae disgwyl i'r unigolyn anfon cwyn at y Comisiynydd. Gall hyn ynddo'i hun ddigalonnii llawer rhag mynegi barn. Byddwn yn galw am system fwy hyblyg ac effeithiol, gyda chosbau pendant a grymus. Byddwn yn cytuno wrth gwrs, y bod lle i gyfundrefn gwyno, ond credwn fod y system bresennol yn rhoi gormod o faich ar unigolyn i ddatgan anfodlonrwydd, a dim digon ar y sefydliadau i wella eu darpariaeth.

Dyfodol i'r laith

Cosbau

39. Dim ond un ymatebydd sy'n gwneud sylw am rôl y Comisiynydd yn gosod dirwyon a chosbau eraill. Ar ôl rhestru'r camau gorfodi sydd ar gael i'r Comisiynydd, noda'r ymatebydd:

It is the council's view that it would make for better compliance with the standards and an improvement in service delivery if the Commissioner's office were to work with the council rather than impose sanctions, as outlined above.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

Adolygu'r Mesur

40. Mae un ymatebydd yn gwneud sylwadau ar amseru adolygiad o'r Mesur:

Yn gyffredinol, rydym yn croesawu'r adolygiad yma ac yn credu fod cyfle i wella a symleiddio rhai o elfennau craidd y broses o osod a gorfodi'r safonau. Hoffwn hefyd nodi ei bod yn parhau yn nyddiau cynnar ac mae'n hanfodol fod unrhyw newidiadau arfaethedig yn ystyried hynny – mae'n teimlo'n fuan i gyflwyno newidiadau radical ar hyn o bryd. Rydym hefyd yn teimlo nad oes digon o amser wedi pasio i fesur effaith y safonau ar y Gymraeg.

Am aros yn ddiennw

Swyddogaethau rheoleiddio a hybu a hyrwyddo defnydd y Gymraeg

Cwestiwn 2 – Mae rôl Comisiynydd y Gymraeg yn cynnwys swyddogaethau rheoleiddio a chyfrifoldebau am hybu a hyrwyddo defnydd yr iaith. Ydi'r balans yn gywir?

Cwestiwn 3 – Beth yw eich profiad neu farn am y trefniadau presennol am hybu a hyrwyddo defnydd y Gymraeg. Hoffwn glywed yn arbennig eich barn am bwy ddylai fod yn gyfrifol am hybu'r Gymraeg, tra'n cadw mewn cof y dryswch all godi ble mae nifer o gyrff yn gweithredu yn yr un maes.

41. Mae'r sylwadau a ddaeth i law o dan y cwestiynau hyn yn gorgyffwrdd yn helaeth, felly mae'r crynodeb hwn yn trin y themâu sydd yn codi o dan y ddau gwestiwn ar y cyd.
42. Mae'n bwysig nodi hefyd bod llai o ymatebwyr wedi dewis ateb y cwestiynau hyn.
43. Wrth ddarllen yr ymatebion hyn, mae'n ymddangos bod rhai ymatebwyr yn dehongli 'hybu a hyrwyddo' yng nghyd-destun penodol y gyfundrefn Safonau, hynny yw, heb o bosib ystyried y cwrpas ehangach o weithgareddau y gellid eu disgrifio fel 'hybu a hyrwyddo'. Rhaid cadw hwn mewn cof wrth nodi'r sylwadau canlynol.

Cyfrifoldebau Comisiynydd y Gymraeg

44. O blith yr ymatebion a dderbyniwyd ar y mater hwn, un ymatebydd yn unig sydd o'r farn bod y cydbwysedd yn iawn:

The Health Board believes that the balance of the Welsh Language Commissioner's role is right, although initially the Health Board had concerns that the Commissioner would be acting solely as a regulator.

Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg

45. Mae'r mwyafrif o ymatebwyr o'r farn nad oes cydbwysedd rhwng swyddogaethau rheoleiddio a swyddogaethau hybu a hyrwyddo'r Comisiynydd:

Yn sicr, mae rôl Comisiynydd y Gymraeg ers ei sefydlu wedi gogwyddo mwy tuag at reoleiddio yn hytrach na hybu a hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg, ac nid yw'r Comisiynydd wedi gallu uno'r ddwy swyddogaeth yma yn yr un modd ac y llwyddwyd i wneud hynny gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg gynt.

Cyngor Gwynedd

There is no balance between promotion and regulation.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

It would be more useful if the WLC became more like the EHRC – there seems to be more of a balance between the role of regulator and that of providing support and guidance.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-nedd Port Talbot

Mae gwaith hyrwyddo'r Comisiynydd yn canolbwyntio gan fwyaf ar sefydliadau nad ydynt yn dod o dan ddyletswyddau statudol (3ydd sector ayyb). Byddem yn croesawi mwy o waith hybu a hwyluso gyda sefydliadau sy'n ddarostyngedig i'r safonau megis awdurdodau lleol. Mae'n anodd i'r Comisiynydd gynnig unrhyw 'gyngor' adeiladol i sefydliadau ar gydymffurfio â'r safonau oherwydd ei rôl fel rheoleiddiwr.

Cyngor Caerdydd

Rydym yn gwerthfawrogi'n llawn bod rhaid i Lywodraeth Cymru a'r Comisiynydd sicrhau bod trefniadau cadarn yn eu lle i wneud yn siŵr bod cyrff y sector cyhoeddus yn ymwneud yn briodol â'u cyfrifoldebau mewn perthynas â defnyddio a hybu'r defnydd o'r Gymraeg. Er hynny, rydym yn credu bod y cydbwysedd wedi symud yn rhy bell i ryw raddau, i gyfeiriad rheoleiddio cyrff cyhoeddus.

Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru

Dylai'r pwyslais felly fod mwy ar hyrwyddo yn hytrach na rheoleiddio ymdrechion sefydliadau ac unigolion.

Comisiynydd Heddlu a Throsedd Dyfed-Powys

Mae'n ymddangos bod rôl y Comisiynydd yn cael ei symbylu'n bennaf gan ei swyddogaethau rheoleiddio ac yn llai gan ei gwaith hybu a hwyluso. Efallai y byddai'n ddefnyddiol pe byddai cydbwysedd gwell rhwng y ddwy rôl.

Estyn

Our view is that during the implementation process, the Commissioner has weighted the balance too far in favour of regulatory functions. As a regulating body ourselves, we fully understand the importance of getting this balance correct, and over 30 years experience as a regulator has taught us that there is far greater value in helping organisations improve their practices and taking a pragmatic view as opposed to taking enforcement action.

Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth - Cymru

Nid ydym yn meddwl bod rôl hybu a hyrwyddo defnydd cyffredinol/cymdeithasol o'r iaith Gymraeg gan y Comisiynydd yn amlwg i

ddysgwyr Cymru, y tu hwnt i'r gwelliannau a ddaw maes o law gobeithio o ganlyniad i'r safonau.

Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Genedlaethol

Nid yw gwaith hybu a hyrwyddo uniongyrchol Comisiynydd y Gymraeg yn amlwg i'r cyhoedd, a phryderwn fod yna peryg ei weld fel corff rheoleiddio, gyda Thribiwnlys y Gymraeg yn ganolog a'r gwaith hybu a hyrwyddo yn atodol ymylol. Gwelwn le i ddatblygu'r gwaith hyn drwy gynnal fforwm partneriaid Comisiynydd y Gymraeg er mwyn adeiladu ar a datblygu ymgyrchoedd hybu a hyrwyddo mewn meysydd penodol e.e. defnydd cymunedol, addysg, iechyd, gofal cymdeithasol, gwaith plant er mwyn sicrhau cysondeb a rhannu profiadau arfer da.

Mudiad Meithrin

Efallai y dylai rôl y Comisiynydd fel hyrwyddwr gael ei farchnata mwy, gan taw'r rôl rheoleiddio sy'n dod i'r amlwg.

Am aros yn ddi-enw

O ganlyniad toriadau mewn cyllid swyddfeydd y Comisiynydd, mae'n edrych fel bod dim modd i'r Comisiynydd treulio amser ar yr elfen hybu a hyrwyddo. Mae'r elfen yma wedi cael ei hesgeuluso ers diddymu Bwrdd yr Iaith. Er bod angen bod yn gadarn wrth reoleiddio mae'n edrych fel mae llawer gormod o bwyslais ar weithdrefnau reoleiddio.

Menter Merthyr Tudful

O'r cychwyn cyntaf mae diffyg eglurder wedi bod ynghlwm wrth hunaniaeth swyddogol swyddfa Comisiynydd y Gymraeg. Mae a wnelo hyn yn rhannol â'r ddeddfwriaeth ond hefyd â'r ffordd mae'r rôl wedi'i disgrifio mewn disgwrs gyhoeddus. Felly, mae Comisiynydd y Gymraeg yn cael ei ystyried, yn eu plith, yn rheoleiddiwr, yn ombwdsmon, yn gorff polisi ymgynghorol, yn bencampwr sy'n hyrwyddo'r Gymraeg ac yn eiriolwr dros siaradwyr Cymraeg. Mae llawer o'r rolau hyn yn anghydnaws â'i gilydd ac yn gwrthdaro â'i gilydd. O ganlyniad, mae Comisiynydd y Gymraeg mewn sefyllfa led anodd o arfer nifer o rolau sy'n anghyson â'i gilydd oherwydd lefel disgwyliad y cyhoedd ac yn sgil y Mesur ei hun. Mae'r dull rheoleiddiol y mae Comisiynydd y Gymraeg wedi'i fabwysiadu hefyd wedi cyfrannu at y ffordd y mae eraill yn canfod hunaniaeth swyddogol y swyddfa.

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

Dros y pum mlynedd diwethaf, rhoddwyd y pwyslais ar sefydlu'r safonau, a chreu strwythur rheoleiddio i'w cefnogi; bu'r broses hon yn un llafurus a hirfaith, a chredwn yn ogystal bod y system bresennol yn rhy glogyrnaidd... Byddwn yn derbyn bod angen gwarchod hawliau'r Gymraeg, ond rhaid

cydnabod mai twf yn ogystal a gwarchod yw'r her a'r flaenoriaeth bellach os yw'r Gymraeg am ffynnu.

Dyfodol i'r laith

46. Mae nifer o ymatebwyr yn nodi fod y cydbwysedd rhwng gwahanol swyddogaethau'r Comisiynydd wedi newid dros amser:

Dialogue with the Commissioner has been notable by its absence throughout the process ... However, over recent months this has improved with meaningful dialogue taking place in relation to the challenge.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-Nedd Port Talbot

When we did eventually receive a visit from the WLCO's office, this proved a positive and constructive engagement opportunity to raise concerns and clarify some burning points at the time. It was also the first time we were told we were doing well in a particular area of implementation and that the practice was possibly good practice.

Awdurdod Lleol am fod yn ddiennw

The Health Board has found the Commissioner's publications, guidance documents and workshops very informative and useful. Staff who attended the workshops have been able to use the content of the workshop to promote and facilitate the use of Welsh in the workplace for staff and service users... The Commissioner has promoted good initiatives and encourages organisations to replicate good practice.

Bwrdd Iechyd am fod yn ddiennw

Wrth ddechrau'r perthynas gyda Swyddfa'r Comisiynydd, roedd yna fwy o bleidlais ar gydymffurfiaeth, ond yn ddiweddar, rydyn ni wedi derbyn fwy o gymorth wrth y swyddfa. Er enghraifft, wrth gwrdd â swyddogion yn fwy aml ac wrth i swyddfa'r Comisiynydd cynnal digwyddiadau gwybodaeth.

Corff cyhoeddus am fod yn ddi-enw

Whilst our initial relationship with the Welsh Language Commissioner's Office was focused on compliance, over the past 6 months, we have seen this relationship develop to more of an advisory role in aiding our understanding of the Standards and also providing advice on the challenge process.

Heddlu De Cymru

Mae'r broses hefyd yn cynnwys rhai cyfleoedd am drafod uniongyrchol gyda Swyddfa'r Comisiynydd ac mae hyn yn cael ei groesawi'n fawr. Roedd y Sesiwn Briffio diweddar a drefnwyd gan Swyddfa'r Comisiynydd ar gyfer sefydliadau addysg uwch ac addysg bellach, gan gynnwys CCAUC, o gymorth mawr i esbonio elfennau ymarferol y broses. Bydd aelodau staff y

Comisiynydd yn cael cyfarfod unigol yn awr gyda phob un o'r sefydliadau sy'n cael eu heffeithio gan y ddeddfwriaeth newydd. Mae hwn yn gam pwysig iawn i ni oherwydd bydd yn galluogi i ni godi cwestiynau a phryderon am y Safonau sy'n peri anawsterau penodol i ni, neu nad ydym yn credu eu bod yn berthnasol i ni. Gobeithio y bydd Swyddfa'r Comisiynydd yn ymateb i'r pryderon hyn ac yn fodlon bod yn hyblyg a chymesur.

Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru

47. Mae dau ymatebydd yn nodi effaith digwyddiadau penodol yng nghyfnod sefydlu'r Comisiynydd:

Mae'n anffodus fod swyddogaeth Comisiynydd y Gymraeg wedi ei thanseilio reit ar y cychwyn pan wrthodwyd safonau'r Gymraeg.

Cyngor Gwynedd

Yn ein barn ni roedd yn arbennig o anffodus fod swyddogaeth Comisiynydd y Gymraeg wedi ei thanseilio ar y cychwyn pan wrthodwyd y Safonau Iaith, ac mae hynny wedi cael effaith negyddol iawn ar ddelwedd a hygrededd y Comisiynydd, ac wedi gosod ei gwaith yn ôl. Mae hyn hefyd wedi creu sefyllfa ble nad oedd rhaid neu fodd i'r Cynghorau ddechrau symud ymlaen am gyfnod hir ac mae'n mynd i fod yn anodd iawn i adennill y momentwm a gollwyd oherwydd hynny.

Menter Iath Sir y Fflint a Maelor

48. Mae rhai ymatebwyr yn pryderu am effaith negyddol iaith reoleiddio:

Mae'r pwyslais ar reoleiddio hefyd yn golygu fod yr holl ddisgwrs o gwmpas safonau'r Gymraeg (ers iddynt gael eu sefydlu) yn negyddol, ac adlewyrchir hynny ar ei waethaf ymysg Swyddogion Iaith sefydliadau cyhoeddus, sef yr union fudd-ddeiliaid y dylai fod yn ladmeryddion ar ran Comisiynydd y Gymraeg! Sgil effaith arall y pwyslais ar reoleiddio yw fod perygl i holl adnoddau'r Gymraeg (Swyddogion Iaith) gan sefydliadau cyhoeddus gael eu meddiannu'n llwyr gan gyfundrefn a gofynion y rheoleiddiwr.

Cyngor Gwynedd

*There is an over use of negative vocabulary which does little to foster good relations. Instances of this include: the contact email for commissioner's office is '**investigationandenforcement**@welshlanguagecommissioner.wales'*

Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent

Bear in mind there is no actual distinction between individuals living and working in Wales, and individuals working within organisations striving to achieve the standards: they are the same people and their main experience is of the language of compliance, imposition and enforcement... We have found the language involved in the process to be negative and intimidating: 'imposition' and 'enforcement' in particular are not helpful when in fact the

changes being made are positive and for the right reasons. It has very definitely felt like it's all 'stick' and no 'carrot'.

Opera Cenedlaethol Cymru

Dylai'r Safonau fod yn arf cadarnhaol ar gyfer newid, ond negyddol yw'r sgwrs o'u cylch ers y dechrau, ac mae'r pwyslais a'r anogaeth a roddir i 'gwyno' am ddiffyg gwasanaeth Cymraeg yn ychwanegu at y negyddiaeth yma. Angen cyfle a llwyfan i gofnodi, dathlu a rhannu arfer dda.

Menter Iaith Rhondda Cynon Taf

49. Mae nifer bach o'r ymatebion yn tynnu sylw at ymgyrchoedd cyhoeddus y Comisiynydd am y Safonau:

The current campaign, encouraging individuals to complain to the commissioner in the first instance, does not promote and facilitate Welsh speakers to use and expect their service in Welsh. A more positive campaign would be to encourage users to use their Welsh when visiting Councils.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

We understand that the public campaign has actively encouraged people to test organisations and lodge complaints with the Commissioner. Again, this is a negative focus – where is the positive PR campaign? It shouldn't just be about naming and shaming.

Opera Cenedlaethol Cymru

Mae'r Comisiynydd wedi mynd ati i gyhoeddi a hyrwyddo ar y teledu ac yn y cyfryngau, os yw siaradwyr Cymraeg yn anhapus gyda darpariaeth gwasanaeth y gallant gwyno'n uniongyrchol i'r Comisiynydd.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

50. Thema arall sy'n codi yn yr ymatebion yw cydnabyddiaeth o'r hyn sy'n cael ei gollu yn sgil y ffocws ar reoleiddio:

Credir y byddai ail gychwyn y gweithgareddau a gynhaliwyd yn y gorffennol gan Fwrdd yr Iaith a/neu Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer swyddogion iaith y sector gyhoeddus i drafod datblygiadau a rhannu arfer da mewn perthynas â hybu a hyrwyddo'r Gymraeg o gymorth sylweddol.

Cyngor Sir Ynys Môn

Meetings of Rhwydiaith and, to a lesser degree, Equality Officers Network allowed for a fairly free exchange of information, ideas and good practice – particularly regarding initiatives which an individual LA may have tried out

Cyngor Dinas a Sir Abertawe

Mae angen cymorth ac arweiniad ar swyddogion iaith a sefydliadau er mwyn eu cynorthwyo I gyflawni gofynion y dyletswyddau iaith. Pan mae cymorth wedi cael ei ddarparu'n dilyn cais am wybodaeth neu arweiniad mae wedi bod yn ddefnyddiol.

Heddlu Gogledd Cymru

Hefyd mae angen hyrwyddo a hwyluso'r iaith yng nghymdeithas Cymru yn ehangach, y tu hwnt i sefydliadau'r sector cyhoeddus eu hunain. Yn ein profiad ni, mae'r nifer sy'n defnyddio gwasanaethau Cymraeg, yn ymarferol, yn isel. Mae hyn yn awgrymu bod angen mwy o fesurau meithrin hyder, gweithgareddau hyrwyddo a chyrsgiau i annog siaradwyr Cymraeg a dysgwyr Cymraeg i ddefnyddio'r iaith mewn amrywiaeth ehangach o gyd-destunau, a chydabod eu hunain fel siaradwyr Cymraeg. Rydym yn awgrymu y dylid rhoi mwy o flaenoriaeth i'r mathau hyn o weithgareddau yn y dyfodol, yn hytrach na datblygu rhagor o reoliadau.

Cyngor Cyllido Addysg Uwch Cymru

Gan fod rôl bresennol Comisiynydd y Gymraeg yn gogwyddo fwy tuag at reoleiddio yn hytrach na hybu a hyrwyddo, mae bwlch o safbwynt cynnig arweiniad, cymorth a chefnogaeth ymarferol i sefydliadau wneud mwy i hybu a hyrwyddo, yn ogystal â darparu mwy o wasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae angen felly i'r Comisiynydd edrych eto ar y gefnogaeth y mae modd ei gynnig i'r cyrff sy'n ddarostyngedig i'r Safonau.

Mae'r bwlch hwn hefyd yn amlwg yng nghyd-destun y sector preifat, ac i raddau llai, y trydydd sector, ac mae diffyg rhannu gwybodaeth am waith y Comisiynydd yn y meysydd hyn, a'r berthynas gyda gwaith y Mentrau Iaith, neu gyfleoedd i gydweithio eto'n cadarnhau nad yw rhai agweddau o'r trefniadau presennol yn hwyluso gweithredu a chydweithio, gan felly sicrhau'r canlyniadau gorau i'r iaith Gymraeg.

Menter Bro Dinefwr

Amlygir y bwlch hwn yn niffyg unrhyw weithgareddau sydd yn dod â Swyddogion Iaith sefydliadau cyhoeddus ynghyd i drafod y Gymraeg, y Safonau, cyhoeddiadau a dogfennau arweiniol ayb, elfen yr oedd Bwrdd yr Iaith Gymraeg ac WLGA (drwy'r rhwydwaith 'Rhwydiaith') arfer ei chyflawni yn y gorffennol.

Menter Iaith Sir y Fflint a Maelor

Yr adborth gan nifer o Swyddogion y Cynghorau yw eu bod yn gweld eisiau'r arweiniad, cymorth a chefnogaeth oedd ar gael iddynt gan Fwrdd yr Iaith Gymraeg gynt.

Menter Iaith Rhondda Cynon Taf

51. Dywedodd sawl ymatebydd bod angen cyfuniad o ddeddfwriaeth a gweithgareddau hybu a hyrwyddo er mwyn cynyddu nifer y siaradwyr a defnydd y Gymraeg.

Yn sicr, nid drwy ddeddfwriaeth a rheoleiddio yn unig y llwyddir i gynyddu niferoedd siaradwyr Cymraeg a'r nifer sydd yn dewis ac yn defnyddio'r Gymraeg bob dydd – mae angen deddf a greddf i sicrhau hynny. Yn sicr, fe ddylai'r safonau fod yn arf cadarnhaol ar gyfer newid, ochr yn ochr gydag ymdrechion pellgyrhaeddol i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg, ynghyd â chyfleoedd a llwyfan i gofnodi, dathlu a rhannu arfer dda.

Cyngor Gwynedd

Mae angen deddf a dyletswyddau iaith. Ond mae angen hyrwyddo'r defnydd a darparu cefnogaeth hefyd.

Heddlu Gogledd Cymru

Beth sydd yn allweddol yw bod pawb yn teimlo balchder dros gael dwy iaith yng Nghymru a bod ni'n cefnogi pobl Cymru i ddeall y datblygiadau. Mae'r deddfu wedi digwydd sy'n dda ond nawr mae angen ennyn diddordeb y cyhoedd er mwyn sicrhau cynaladwyedd a ffyniant i'r iaith Gymraeg.

Colegau Cymru

Rhaid cofio mai pwrpas rheoleiddio yw sicrhau cydymffurfiaeth ac anelu at gynydd yn erbyn cyfres o ddangosyddion penodol, ond yn bwysicach na hynny, dylai gefnogi'r weledigaeth fwy heriol a phellgyrhaeddol o greu mwy o siaradwyr yr iaith, a pharatoi ystod o gyfleoedd i bawb gael ei defnyddio ym mhob agwedd o'u bywydau.

Dyfodol i'r iaith

52. Prin oedd y sylwadau a dderbyniwyd am drefniadau presennol hybu a hyrwyddo'r Gymraeg y tu hwnt i sylwadau yn ymwneud â'r gyfundrefn Safonau a rôl y Comisiynydd. Er hynny, fel y gwelir drwyddi draw yn yr adroddiad hwn, mae thema cyson bod angen cryfhau gwethgareddau i hyrwyddo'r Gymraeg:

Yn anffodus, mae dryswch eisoes yn bodoli ers diddymu Bwrdd yr Iaith mae'r Gymraeg wedi'u wanedu, gyda chyfrifoldeb diogelu, hyrwyddo a thyfiant iaith wedi rhannu i ormod o gyrff. Bellach does dim un man i gael y gwasanaeth cyflawn. Does dim ots pwy sy'n gyfrifol, eglurder ac esmwythder proses sydd angen.

Colegau Cymru

Pwy ddylai hybu a hyrwyddo 'r Gymraeg?

53. Mae dau ymatebydd yn rhestru rhai pethau penodol y dylid eu hystyried wrth gysudro trefniadau priodol:

1. *Pa gorff bynnag fydd yn gyfrifol am reoleiddio, mae angen newid yr arddull rheoleiddio fel bod y rheoleiddiwr yn un sy'n galluogi.*
2. *Mae ymwybyddiaeth y cyhoedd ynghylch amlygrwydd gweithgarwch polisi cyhoeddus ym maes hybu'r Gymraeg ac annog y defnydd ohoni yn wan ac mae'n rhaid ei chryfhau.*
3. *Bod angen sefydlu ymagwedd mwy strwythuredig tuag at reoli tranwsnewidiadau sefydliadol yn yr ystyr y byddai unrhyw gorff, swyddi neu ddeiliaid swyddi cyhoeddus arwyddocaol newydd yn elwa'n sylweddol o frifio pwrpasol ac ymgynefino sefydliadol.*
4. *Bod angen mwy o eglurder o du sefydliadau ac hefyd o ran dealltwriaeth ac amlygrwydd y cyhoedd, ynghylch y ffordd mae swyddogaethau yn cael eu dosrannu, ni waeth a wnelo'r swyddogaethau hynny â rheoleiddio, rhoi cyngor ar bolisi, hyrwyddo'r iaith ac annog y defnydd ohoni, neu ymyrraeth gyfreithiol a phenderfyniadau cyfreithiol.*
5. *Bod angen mwy o eglurder o du sefydliadau ynghylch annibyniaeth gymharol a llinellau atebolrwydd rhwng actorion sefydliadol wrth iddynt weithredu eu swyddogaethau.*

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

(i) Yr angen am strategaeth gydlynol wedi'i seilio ar ddealltwriaeth drwyadl o Ddwyieitheg ac egwyddorion Cynllunio leithyddol cydnabyddedig.

(ii) Yr angen am barhad a chysondeb dros gyfnod estynedig o amser. O dan y drefn bresennol gall newid gwleidyddol (ee newid gweinidog) a newid ymysg gweision sifil beryglu'r parhad hwnnw.

(iii) Yr angen i gynyddu'r pwyslais ar hyrwyddo'r Gymraeg, nid dim ond ar sicrhau hawliau. [...]

(iv) Yr angen i ffiniau cyfrifoldeb rhwng y gwahanol endidau sydd â chyfrifoldeb am y Gymraeg fod yn glir a diamwys.

(v) Yr angen am gydlynu ymdrechion y gwahanol endidau i fod yn flaenoriaeth, yn hytrach na chaniatáu sefyllfa o gystadleuaeth am yr un adnoddau.

Dyfodol i'r Iaith

54. Yn gyffredinol, mae cytundeb mai Llywodraeth Cymru ddylai feddu ar bolisi cenedlaethol:

Mae'n rôl i Lywodraeth Cymru i osod cyfeiriad strategol a pholisi ar gyfer yr Iaith Gymraeg ac amlygir y weledigaeth hir dymor yn y ddogfen 'Miliwn o Siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'.

Cyngor Sir Ynys Môn

Mae Menter Iaith Sir Ddinbych yn croesawu ymrwymiad a gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg, sef uchelgais o greu miliwn o siaradwyr erbyn 2050, ac yn credu mai cyfrifoldeb y Llywodraeth yw gosod y fframwaith a'r cyfeiriad polisi ar gyfer yr iaith Gymraeg. Yn yr un modd, credir mai cyfrifoldeb y Llywodraeth yw'r fframwaith fonitro a sicrhau atebolrwydd am weithredu yn unol â'r cyfeiriad polisi a nodir ym Miliwn o Siaradwyr erbyn 2050.

Menter Iaith Sir Ddinbych

Pe bai Llywodraeth Cymru yn dewis creu corff hyd braich [o hyn allan, CHB] gyda'r bwriad o ymgymryd â swyddogaethau penodol i hyrwyddo'r Gymraeg ac i hybu ei defnydd, mae'n parhau i fod yn wir ei bod yn gwbl briodol, ac yn wir yn angenrheidiol, bod Llywodraeth Cymru yn meddu ar bolisi cyhoeddus a'i bod yn atebol am hynny i Gynulliad Cenedlaethol Cymru.

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

Llywodraeth Cymru fydd yn pennu ac yn dosbarthu cyllidebau ... Cyfrifoldeb Llywodraeth Cymru fydd penderfynu polisi sylfaenol (ee y dylid hyrwyddo'r Gymraeg ac mai'r nod yw creu Cymru ddwyieithog) ac yn pennu amcanion penodol o dro i dro (ee miliwn o siaradwyr erbyn 2050).

Dyfodol i'r iaith

55. Mae un ymatebydd yn disgrifio'r opsiynau ar gyfer corff hyd braich i hybu'r iaith:

... yn unol â graddau'r hyd braich oddi wrth Llywodraeth Cymru:

- *Asiantaeth Weithredol – yr hyd braich byrraf;*
- *Corff Adrannol a noddir – yr hyd braich canolig;*
- *Corff annibynnol er budd y cyhoedd – yr hyd braich hwyaf.*

Dylid nodi bod hyn yn cau allan y posibilrwydd o greu CHB fel corff cyfansoddiadol sy'n gyfan gwbl annibynnol o Lywodraeth Cymru, ei fod yn atebol i Gynulliad Cenedlaethol Cymru, bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn gwneud penodiadau iddo a bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru yn gosod ei gyllideb. Y rheswm dros hyn yw mai dim ond ar gyrff sydd â swyddogaeth Seneddol neu gyfansoddiadol y mae angen annibyniaeth o'r math hwn arnynt [e.e. Yr Archwilydd Cyffredinol, yr Ombwdsmon]. Mae'r llenyddiaeth ysgolheigaidd a phroffesiynol yn dangos yn ddigamsyniol, o roi swyddogaethau polisi cyhoeddus i CHB, bod y math hwnnw o annibyniaeth yn golygu risg dra sylweddol o ran atebolrwydd a pherfformiad yn benodol... Felly yr her yw sicrhau'r cydbwysedd cywir rhwng annibyniaeth y CHB ac atebolrwydd y Gweinidog.

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

56. Mae sawl ymatebydd o'r farn y gall un corff gyflawni'r gwahanol swyddogaethau, gyda rhai yn cyfeirio at Fwrdd yr Iaith Gymraeg:

O ran hybu a hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg ar lefel genedlaethol, credir y gellir edrych ar fodel Bwrdd yr Iaith fel un o arfer da. Llwyddwyd yma i gynnal y cydbwysedd rhwng rheoleiddio a hyrwyddo a hybu'r Gymraeg. Credir felly, y gall un corff gyflawni'r ddwy swyddogaeth yn llwyddiannus ac adeiladu perthynas o gyd-weithio gyda chyrff unigol er mwyn cryfhau'r defnydd o'r Gymraeg.

Cyngor Sir Ynys Môn

Yn sicr, yn yr hinsawdd ariannol presennol, byddai'n anodd iawn cyfiawnhau sefydlu corff newydd hyd braich o Lywodraeth Cymru i fod yn gyfrifol am hybu a hyrwyddo'r Gymraeg, a byddai sefydlu corff hyrwyddo ar wahân i Gomisiynydd y Gymraeg i raddau yn cadarnhau'r dehongliad o rôl reoleiddio'n unig, ac yn creu haen arall o gymhlethdod a biwrocratiaeth. Yn sicr, mae colled a bwlch yn sgil diddymu Bwrdd yr Iaith Gymraeg, ond beirniadaeth mwyaf y Bwrdd pan oedd yn weithredol oedd ei fod yn 'gwango'! Yr hyn sydd ei angen nawr yw priodi'r rôl rhwng rheoleiddio a hybu a hyrwyddo yn llawer gwell, ac er mwyn hwyluso hynny, awgrymir y byddai'n dda gweld y Llywodraeth yn trosglwyddo'r gyfundrefn grantiau ar gyfer hybu a hyrwyddo'r Gymraeg i'r Comisiynydd (fel ac yr oedd ym Mwrdd yr Iaith Gymraeg gynt). Byddai hynny'n ddull o annog creadigrwydd ac arloesedd, nodweddiad sydd yn anodd i'w cyfarch o fewn cyfundrefn o weision sifil.

Cyngor Gwynedd

The continued promotion of the Welsh Language should be the role of the Welsh Language Commissioner.

Heddlu De Cymru

Our view is that having a single independent body is an effective method for regulating legislation and promoting good practice. We are aware of the confusion surrounding this area of responsibility, and note the establishment of the Welsh Language Commissioner.

Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth - Cymru

Mae'n ymddangos bod manteision dysgu a defnyddio'r Gymraeg yn cael eu hyrwyddo mewn ffordd dameidiog, ar hyn o bryd. Mae angen dull mwy cydlynol a strategol ar gyfer y dasg hon. Mae'r Comisiynydd mewn sefyllfa dda i wneud y gwaith hyrwyddo hwn, a byddai yn debygol o sicrhau mwy o synergedd rhwng ymgyrchoedd hyrwyddo a gwaith deddfwriaethol.

Estyn

O ran hybu a hyrwyddo'r iaith, mae'n bosib i'r Comisiynydd wneud hyn os ydynt yn sefydlu is-frand ac yn cael arian sylweddol i allu cynnal ymgyrchoedd marchnata i'w gefnogi.

Colegau Cymru

Gwelwn le i ddatblygu'r gwaith hyn [sef gwaith hybu a hyrwyddo] drwy gynnal fforwm partneriaid Comisiynydd y Gymraeg er mwyn adeiladu ar a datblygu ymgyrchoedd hybu a hyrwyddo mewn meysydd penodol e.e. defnydd cymunedol, addysg, iechyd, gofal cymdeithasol, gwaith plant er mwyn sicrhau cysondeb a rhannu profiadau arfer da.

Mudiad Meithrin

Mae'n eitha posibl creu trefniant sefydliadol sy'n rhoi mwy o eglurder ac amlygrwydd i swyddogaethau hyrwyddo ac annog y defnydd o'r Gymraeg heb greu CHB newydd. Gellid gwneud hyn drwy weddnewid swyddfa Comisiynydd y Gymraeg fel mai hyrwyddo fyddai ei swyddogaeth graidd.

Uned Ymchwil Iaith, Polisi a Chynllunio, Ysgol y Gymraeg, Prifysgol Caerdydd

57. Mae eraill yn nodi y dylai corff penodol fod yn gyfrifol am swyddogaethau hybu a hyrwyddo. Nid yw'n glir bob amser ai corff newydd yw hwn:

Mae absenoldeb corff lled braich o'r llywodraeth i hybu'r Gymraeg yn amlwg, ac nid rheoleidiwr fel y Comisiynydd na chwaith Llywodraeth Cymru ddylai fod yn gyfrifol am hyn... byddai o fudd mawr cael corff newydd sy'n gyfrifol am yr agweddau yma yn ogystal â dyrannu grantiau, gweithio gyda sefydliadau preifat a chraffu ar weithdrefnau sefydliadau er mwyn cynnig cymorth a chynghor adeiladaol. Mae'r Llywodraeth wedi bod yn ymgymryd ag elfennau o'r gwaith yma ond byddai cael corff lled braich â dyletswyddau penodol dros hybu a defnydd y Gymraeg a chynyddu dwyieithrwydd yn gyffrous iawn a fyddai'n ysgogi'r neiwd sydd ei angen er mwyn sicrhau fod Cymru yn dod yn wlad gwbl ddwyieithog.

Cyngor Caerdydd

We believe that either the Welsh Government or the Commissioner (subject to a rebalance of their functions) should be responsible for promoting the Welsh Language. When consulting on our Welsh Language Promotion Strategy it was evident that there was a clear lack of strategic planning, commissioning and co-ordination and delivery of Welsh Language services in Blaenau Gwent.

Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent

Basai o fudd i gael corff canolog sydd â chyfrifoldeb strategol am gynllunio ieithyddol yng Nghymru a fyddai'n gyfrifol am hybu'r iaith / Cymraeg i Oedolion / Cymraeg mewn addysg ayyb.

Gallai un 'corff'/tîm cenedlaethol gydlynu'r holl weithgareddau ar draws amryw o sefydliadau, gan greu ymgyrchoedd integredig ar sawl llwyfan i hybu'r iaith.

Dylai hwn fod yn gorff/tîm bychan, ystwyth sy'n gallu cynnal rhaglen ymgysylltu gyda'r rhanddeiliaid, sydd â gallu creadigol, a dealltwriaeth o'r holl lwyfannau. Byddai angen i bob mudiad cysylltiedig 'brynu i fewn' i'r weledigaeth hon a chytuno i gynllunio'n strategol ar y cyd. Mae angen naratif ystyrlon gydol y flwyddyn, nid comisiynu ymgyrchoedd ad-hoc.

Y Ganolfan Dysgu Cymraeg Cenedlaethol

Mae'n anodd i gorff fod yn rheoleiddiwr ac yn hyrwyddwr ar yr un pryd.

Am aros yn ddiennw

... mae'n bosibl nid y Llywodraeth yw'r corff gorau i weithredu'r rôl o hybu a hyrwyddo defnydd y Gymraeg ledled Cymru. Gofyn hynny am rinweddau megis hyblygrwydd a chreadigrwydd, ymateb i angen lleol, cefnogaeth ymarferol, treialu, ymddiriedaeth ayb. Oni fyddai corff hyd braich o Lywodraeth Cymru yn cyflawni'r rolau hyn yn fwy effeithiol?

Menter Sir Ddinbych

Corff hyd braich fyddai'n gweithredu i gyd-lynu, codi ymwybyddiaeth, datblygu a monitro mentrau a pholisïau i hyrwyddo'r Gymraeg ar draws y gwahanol feysydd perthnasol.

Dyfodol i'r iaith

Rydym yn parhau i ddadlau dros sefydlu corff ar wahân i'r Comisiynydd a'r Llywodraeth i gymryd cyfrifoldeb am hyrwyddo'r Gymraeg, sef Cyngor y Gymraeg fyddai'n gallu defnyddio cyllid a strategaeth i hyrwyddo defnydd yr iaith.

Cymdeithas yr Iaith

58. Mae un corff o'r farn y gallai Llywodraeth Cymru fod yn gyfrifol am arwain gwaith hybu a hyrwyddo:

Fel Menter Iaith rydym yn derbyn galwadau gan y Llywodraeth i hyrwyddo prosiectau marchnata'r Llywodraeth. Mae'r prosiectau yn ad hoc a heb gynllunio'n drylwyr. Y Mentrau Iaith ar draws Cymru sydd yn hyrwyddo'r Gymraeg yn y Gymuned yn gyffredinol hyd yn oed os ydynt yn hyrwyddo cynlluniau marchnata partneriaid eraill, e.e. Cymraeg i Blant, Cymraeg i Oedolion ac ati. Buasai'n well bod mwy o adnoddau gyda'r Llywodraeth efallai i arwain ar hybu a hyrwyddo'n genedlaethol trwy'r partneriaid Cymraeg mewn ffordd strwythuredig gyda chyngor arbenigwyr marchnata a chynllunio iaith.

Menter Iaith Merthyr Tudful

59. Mae nifer fawr o blith yr ymatebion sy'n cynnig sylwadau am hybu a hyrwyddo yn nodi mai rôl i nifer o gyrff ydyw. O blith y rhain, mae rhai yn cyfeirio at y safon sydd yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i gael strategaeth i hybu'r Gymraeg, ac eraill am yr angen am arweiniad a chydlynu:

Under the Standards, each Council has a responsibility to increase the number of Welsh speakers by promoting the use of Welsh (Standard 145), this is only achievable with clear direction from Welsh Government on Welsh Education Policy, training and appropriate funding of organisations, such as the Urdd and Mentrau Iaith if it is to realise the target of a million Welsh speakers by 2050.

Awdurdod Lleol am aros yn ddiennw

We have recently produced our Welsh Language Promotion Strategy. We are proud of the efforts we made in developing this important document, which will set out how we will work in partnership to promote and facilitate engagement with and use of the Welsh Language... We would welcome support from the Commissioner as a 'critical friend' as we strive to effectively deliver against our commitments in the Strategy.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Blaenau Gwent

...mae safon 145 wedi arwain at greu Strategaeth Caerdydd Ddwieithog ar gyfer hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg... Nid oes gofyniad i gyflwyno'r strategaeth i'r Comisiynydd neu'r Llywodraeth felly mae cynnwys y strategaethau hyn yn gyfrifoldeb llwyr i'r awdurdodau lleol. Gan fod Llywodraeth Cymru ar fin cyhoeddi strategaeth miliwn o siaradwyr Cymraeg byddai wedi bod yn ddefnyddiol derbyn mwy o gyngor ar sut y gall awdurdodau lleol gyfrannu at gyrraedd y nod yma neu hyd yn oed sicrhau fod y dyddiadau cydymffurfio yn cyd-fynd. Mae gan y Comisiynydd swyddogion sy'n gyfrifol am hybu a hwyluso'r Gymraeg i sefydliadau preifat ond mae angen pwyslais ar rannu arfer da a hwyluso'r Gymraeg mewn sefydliadau sy'n ddarostyngedig i'r safonau hefyd.

Cyngor Caerdydd

The promotion of the Welsh language lies primarily with the Welsh Government with its strategic role e.g. education, grant funding, planning etc. However, there is also a role for other organisations, including local government, but only in so far as their remit extends. The specific promotion standard places an expectation on local government which it is not able to fulfil – targets are required that only set us up to fail! ... A more realistic approach would be to have nationally set targets to which every organisation can contribute. This would help alleviate concerns due to potential issues with changing demographics, etc.

Cyngor Bwrdeisdref Sirol Castell-Nedd Port Talbot

The responsibility for promoting the Welsh language belongs to everyone. The Commissioner, Welsh Government, public sector organisations, private sector and the public have a duty to promote the Welsh language and its use within Wales. The Welsh Language Commissioner, along with Welsh Government, should monitor how organisations are promoting and facilitating the use of Welsh.

Bwrdd Iechyd am Aros yn Ddiennw

Everyone has a responsibility for promoting the Welsh language. The Commissioner, Welsh Government, public sector organisations, private sector and the public all have a duty to promote the Welsh language and its use within Wales.

Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg

Beth sy'n glir yw bod pob sefydliad o dan y drefn safonau â chyfrifoldeb o hyrwyddo'r iaith Gymraeg a'r gwasanaethau.

Colegau Cymru

Mae llawer o'r cyrff hyn [y trydydd sector] yn hanfodol i oroesiad a thwf y Gymraeg fel iaith gymunedol gan eu bod yn cynnig cyfle i bobl wirfoddoli drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn galluogi pobl i gael gwasanaethau yn eu mamiaith, yn ogystal â dathlu'r iaith a'r traddodiadau a gysylltir â hi.

Am Aros yn Ddiennw

Nodwn yr angen i sicrhau arweiniad cadarn yn y maes, gan sicrhau cydlynu'r cyrff hyrwyddo sydd eisoes yn weithredol ar lawr gwlad. Mae nifer o fudiadau a sefydliadau eisoes yn weithredol, gan gynnwys y Mentrau Iaith, Cymraeg i Blant, Aelodau Mudiadau Dathlu'r Gymraeg, Cymraeg i Oedolion, Y Coleg Cymraeg Cenedlaethol a'r Mudiad Meithrin. Er cytunwn fod cynifer o gyrff yn medru arwain at ddryswch, nodwn y byddai mapio a chydlynu'r gwaith sydd eisoes yn digwydd ar lawr gwlad er mwyn medru datblygu, rhannu a chydabod yr hyn sydd eisoes yn digwydd.

Mudiad Meithrin

60. Mae rhai – y Mentrau Iaith a rhai awdurdodau lleol – yn credu y dylid rhoi mwy o gyfrifoldeb ac adnoddau i weithgaredd ar lefel gymunedol:

Byddai sicrhau mwy o gyfrifoldeb i bartneriaid y Gymraeg weithredu yn eu meysydd yn golygu bod modd parhau i gynnig hyblygrwydd a chreadigrwydd, ymateb i anghenion lleol, cefnogaeth ymarferol, arloesi a threialu prosiectau newydd, datblygu perchnogaeth leol, etc. Credwn felly y dylid rhoi rhagor o gyfrifoldeb i'r Mentrau Iaith a phartneriaid y Gymraeg i weithredu, ond bod angen sicrhau buddsoddiad pellach yn y gwaith er mwyn datblygu'r rôl honno i'w llawn botensial.

Menter Bro Dinefwr

Camau nesaf

61. Mae Llywodraeth Cymru yn ddiolchgar i bawb sydd wedi ymateb i'r alwad am dystiolaeth ac sydd wedi mynychu un o'r gweithdai. Mae'r holl ymatebion yn cyfrannu at y dystiolaeth yr ydym yn ystyried wrth ddatblygu cynigion polisi ar gyfer diwygio'r ddeddfwriaeth sy'n cefnogi'r iaith Gymraeg.
62. Bydd y Llywodraeth yn cyhoeddi'r cynigion hynny mewn Papur Gwyn. Bydd ymgynghoriad cyhoeddus llawn ar y Papur Gwyn.